

FAKTORËT QË NDIKUAN NË FORMIMIN E PERSONALITETIT TË SHOTË GALICËS

S'di si do ta shënonin e përkujtonin popujt e tjerë të Evropës vdekjen e trimëreshës së kombit në 70-vjetorin e vdekjes, e cila në ditët e fundit të jetës që lënë në harresë e mjerim nga sundimtari satrap i kohës, por populli ynë që vazhdon të jetë i copëtuar dhe i robëruar, ka për detyrë dhe për obligim të përkujtojë dhe të nderojë me respekt e dashuri jetën dhe veprën atdhetare të heroinës Shotë Galica. Në formimin e personalitetit të njërës prej heroinave më të dalluara të këtij fillimshekulli kanë ndikuar rrethanat shoqërore-politike e kulturore të kohës, edukimi tradicional familjar, si në shtëpinë e babait ashtu edhe në atë të burrit, mandej besa, trimëria dhe atdhedashuria e ruajtur dhe e kultivuar brez pas brezi deri edhe me fanatizëm në Drenicë.

Shotë Radisheva – Galica (emri i pagëzimit Qerime), u lind dhe u rrit në një kohë kthese, përpjekjesh dhe luftimesh të përvitshme e të vazhdueshme që po i bënte populli ynë për liri e pavarësi, për çlirim e bashkim kombëtar, në fillim kundër turqve e më vonë kundër serbëve, austro-hungarezëve, bullgarëve, etj.¹ Nga fundi i dekadës së parë si kudo në hapësirën e Shqipërisë edhe në Drenicë po masivizohej e kristalizohej

¹ Dr. L. Rushiti: *Lëvizja Kaçake në Kosovë 1918-28*, Prishtinë, 1981, f. 19.

Lufta Nacionalçlirimtare e popullit shqiptar. Në Drenicë rol pozitiv në përgatitjen dhe edukimin atdhetar të lutëtarëve të lirisë padyshim që ka pasur ODA si institucion ku populli nëpërmjet tregimeve, kallëzimeve të ndryshme dhe këngëve të trimërisë ua ka mësuar brezave historinë.²

Ngjarjeve më të shënuara të historisë nuk iu kthehemi për të jetuar me lavdinë e tyre, por për të mësuar, për t'u frymëzuar e për të bërë hope cilësore kah realizimi i aspiratave kombëtare. Pra, në kohën kur po përgatiteshin kryengritjet antiosmane (1909-1912), në ODAT e Drenicës Shotë Galica (atëherë Radisheva) kujtonte dhe këndonte me respekt e dashuri për luftëtarët trima të LSHP-së që edhe lumit Lim ia kishin dhënë ngjyrën e gjakut me gjakun e ushtarëve të Mark Milanit. Kënga thotë:

*Po hip Marki në Previ
Shikon Limin me durbi,
Çka ka Limi që dirgjet zi?
Hajmedet vojnikt e mi!*³

Por jo rrallë dëgjohej edhe kënga Besa-besë që asokohe ishte himn i kryengritjeve:

*Besa-besë një besë kemi dhanë
Ty, Shqypni, na të kemi nanë.*

² Mr. I. Çitaku: *Azem Galica [...]*, Prishtinë 1996, f. 876.

³ A. Haxhiu: *Shota dhe Azem Galica*, Tiranë 1982, f. 9.

*Besa-besë një besë kemi dhanë
Për Shqypni jetën duem me dhanë.⁴*

Vargjet "Shqypni na të kemi nanë" dhe "Për Shqypni jetën duem me dhanë" duhet t'i kuptojmë në konotacion të Shqipërisë etnike. Të asaj Shqipnie, siç shpreheshin rilindësit tanë, të urtë "Ku bukës i thonë bukë e ujit ujë", apo siç shkruante Mjedja:

*Prej Tivari e n'Prevesë
Nji a giuha e kombi nji
Geg' e Toskë, Malcia, Jellia
Jan nji komb, m'u dae s'duron
Fund e maje nji a Shqypnija
E nji gjuhë t'gjith na bashkon.⁵*

Por heroina jonë, ndoshta, pati një fat të privilegjuar se edukimi rinor e mori në një kohë ngjarjesh të mëdha e të lavdishme që po zhvilloheshin në hapësirën shqiptare, e veçmas ajo i pa e i përjetoi ato të Drenicës e të Radishevës, që për liri e pavarësi shumë herë u dogjën flakë.⁶ Digjeshin flakë fshatra e qytete nga mizoria armike, digjej flakë edhe zemra e çdo shqiptari për liri dhe për atdheun që dergjej në robëri. Digjej flakë edhe zemra e Shotës. Një zjarr i fuqishëm atdashedashurie e kaplonte zemrën e saj sa herë që këndonte

⁴ *Po aty*, f. 14.

⁵ *Po aty*, f. 17.

⁶ N. Mjedja: *Vepra I*, Prishtinë 1982, f. 67.

për heroizmat dhe bëmat trimërore të bashkëkombësve të saj. Një zjarr tjetër i fuqishëm do ta përshkojë shpirtin dhe trupin e vajzës 17-vjeçare, kur Azemi, kryekaçaku i trimave të Drenicës, e përshkruan bukurinë dhe hijeshinë e të dashurës së tij: "Shotë, ke një hijeshi në të sjellun, ambëlsi në të kënduem dhe bukuri në pamje, sa them se lule ma të bukur as dielli s'ka pa mbi tokë" [...].⁷

E madhe është dashuria e këtyre dy të rinjve për të jetuar bashkë, por edhe më e madhe e më flakëruese te këta qe dashuria për lirinë e Shqipërisë Etnike.

Shota (Qerimja) u lind në vitin 1895 dhe ishte fëmija e shtatë e Halil Sejdisë nga Radisheva. Familja e Qerime Radishevës ka qenë e dalluar për guxim, trimëri, liri dhe për atdhedashuri që në kohën e sundimit osman,⁸ traditë të cilën e vazhduan edhe kundër çdo pushtuesi tjetër të huaj. Qerimja, në fillim, nga i ati me perkëdhelje u quajt Shotë, ku ta dinte ai se me këtë emrin e dytë do ta njihte Shqipëria dhe historia.⁹ Shota për herë të parë rrobat e burrit do t'i veshë si bareshë, kurse martesë me Azemin do ta detyrojë t'i lërë në arkë rrobat e nusërisë e t'i veshë ato të luftëtarit të lirisë (plisin e bardhë e tirqit galana). Ishte kjo veshje e obliguar, por edhe mjaft e pëlqyeshme prej Azem Galicës nga Drenica.¹⁰

⁷ Si nën 2, f. 11.

⁸ *Po aty*, f. 16.

⁹ Mr. I. Çitaku: *Azem Galica* [...], Prishtinë 1996, f. 81.

¹⁰ B. Tahiri: *Azem Bejtë Galica*, Prishtinë 1995, f. 163.

Veç edukimit familjar për liri e atdhedashuri, ndikim meritor në formimin e personalitetit të heroinës së popullit Shotë Galica ka pasur i shoqi Azem Galica. Te ky i fundit dashuria për nderin, për lirinë, për Shqipërinë bëri që t'i këpusë të gjithë vargojt e patriarkalizmit e të primitivizmit provincial dhe i mundësoi Qerime Radishevës të bëhet Zhan d'Ark e Shqipërisë. Kur shokët i uronin martesën me Shotën dhe i thonin se ka marrë nuse të mirë, ai do t'iu thoshte si me shaka: "Po, jo nuse për punët e shtëpisë, por nuse për mal".¹¹ Dhe pa kaluar shumë kohë shakaja do të bëhet realitet. Gëzimi i dasmës s'do të zgjasë shumë, forca të mëdha të xhandarmërisë serbe do ta rrethojnë kullën e Azem Galicës. Në luftë e sipër vriten të dy vëllezërit e Azemit, Seferi e Zeneli, me pushkët e të cilëve do të luftojnë nënë Sherifja dhe nusja Shotë përkrah Azem Galicës.¹²

Pas luftimit, në të cilin humbi dy vëllezërit, Azemi po bëhej gati për të dalë në mal e Shota do t'i drejtohet me këto fjalë: "Azem, kij besim në mue, më merr më vete, ndoshta kam me t'u dashtë, të fortë kanë me qenë trupi e zemra ime, kam me durue tanë përplasjet e rrebeshet sikur ti, due me qenë shok me ty, të luftojmë e të vdesim bashkë, pushkën që e kam në dorë kurrë s'kam me ia dorëzue kujt, kij besim në mue, Azem"¹³ fjalë këto të cilat po të krahasohen me rrugën jetësore që përshkoi heroina në çetën e lirisë, janë më shumë se

¹¹ Si nën 9, f. 82.

¹² Si nën 2, f. 31.

¹³ *Po aty*, f. 32-33.

autentike. Pas fjalëve që i tha Shota, Azemi nuk e kishte lehtë të merrte vendimin, ta merrte apo mos ta merrte nusen e re në mal, por në ndihmë i vjen nënë Sherifja: "Po, bija e nanës, mirë e ke, kurrë mos e hiq atë pushkë prej dore, ka ardhë koha me i dalë zot kësaj toke. Pa atdhe s'jemi asgja. Shko, të pastë nana! Ndiemoji e rueje Azemin!"[...].¹⁴

Në përleshjen e përmendur me armikun, kur Shota vret një xhandar, nga gëzimi do të thërrasë: "O, prite Azem Galicën, prite!" thirrje kjo që për gjithë Lëvizjen Kaçake ishte e do të mbetej thirrje kushtrimi e mobilizmi për luftëtarët e lirisë dhe tmerr për armiqtë e Shqipërisë, për të cilët Azemi ishte kudo e çdokund.¹⁵ Në rrethana të tilla, Shota ngjeshi mbi supe pushkën, veshi tirqit galana dhe për 12 vjet u bë shok i pandarë i burrit dhe i luftëtarëve të tjerë të lirisë, duke treguar edhe shumë herë të tjera vepra guximi, burrërie e heroizmi.

Pas vrasjes së Azem Galicës dhe disfatës së Revolucionit Demokratik të Qershorit të vitit 1924, Shota me shumë fëmijë jetimë dhe e plagosur vendoset në fshatin Shullaz të Krujës. Ditët e fundit të jetës i kaloi në mjerim, larg çdo lloj përkujdesjeje nga qeveria e Ahmet Zogut. Po në këtë gjendje, më 10 korrik të vitit 1927 pushon së rrahuri zemra e luftëtares më të vendosur, e heroinës së popullit Shotë Galica.¹⁶

¹⁴ *Po aty*, f. 33.

¹⁵ *Po aty*, f. 34.

¹⁶ Si nën 8, f. 85.